

Розділ III. Актуальні питання теорії і практики спеціальної освіти та соціальної роботи

УДК 376.016-056.264:028.5(045)

ДІАГНОСТИКА ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ КОМПОНЕНТІВ НАВИЧКИ ЧИТАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Аліна Логінова,

аспірантка Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка,
Національна академія педагогічних наук України, викладач кафедри дошкільної освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
alinastrilez11@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.29038/2415-8143-2019-02-105-113>

У статті представлено методику діагностики психолінгвістичних компонентів, які становлять структуру навички читання. Відзначено важливість діагностики для пропедевтики розладів читання у дітей старшого дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення.

Мета статті полягає у виявленні специфіки формування психолінгвістичних компонентів, які забезпечують нормальне опанування навичкою читання у дітей старшого дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення.

Методи теоретичного пошуку: аналіз логопедичної, психологічної та педагогічної літератури, що дав змогу розробити методику діагностики психолінгвістичних компонентів, що детермінують функціонування аналізаторних систем, які в свою чергу забезпечують процес читання.

Результат. Розроблено методику діагностики психолінгвістичних компонентів навички читання у старших дошкільників з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення. Дана методика розроблена з метою попередження порушення навички читання у подальшому у початковій школі.

Ключові слова: діти з порушеннями мовлення, психолінгвістичний компонент, дислексія, фонематичні процеси, ФФМ.

Виклад основного матеріалу. У дошкільному віці дуже інтенсивно розвиваються комунікативні форми і функції мовленнєвої діяльності, удосконалюються практичні мовленнєві навички, суттєво збагачується як активний, так і пасивний словник дитини, відбувається усвідомлення мовленнєвої діяльності загалом.

Мовлення супроводжує всі види діяльності дитини дошкільного віку, сприяє встановленню і розвитку його соціальних контактів, стає ефективним інструментом мислення. Зміст і форми дитячих висловлювань залежать від форм спілкування, комунікативних завдань дитини. У процесі спілкування мовлення удосконалюється, набуває нових якостей, зумовлює перебудову психічних процесів тощо [3].

Одним з показників готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі – є правильна вимова та достатня зрілість фонематичних процесів – оскільки вони є запорукою успішного засвоєння грамоти та читання. Письмове мовлення формується на основі усного таким чином діти з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення складають групу ризикує з виникнення труднощів під час навчання письма та читання.

Проблемі навчання та виховання дітей дошкільного віку із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення присвячено численні науково-методичні дослідження, в яких розглядаються методи діагностики та корекції фонетико-фонематичних відхилень у дітей (Г. Каше, С. Коноваленко, Ю. Рібцун, Т. Філічева, Г. Чіркїна) [4]. Порушення навички читання досліджують у своїх працях такі науковці як: Т. Єгоровим, Д. Ельконїним, Л. Румянцевою, А. Соколовою, зокрема українські дослідники: Е. Данїлавїчоте, В. Ільяна, Р. Лалаєва, Р. Левїна, М. Савченко, В. Тарасун, Н. Череднїченко [2, с.144].

Навичка читання забезпечується рядом психічних функцій, як вербальних так і невербальних. Так, для діагностики можливих у подальшому порушень читання важливим є вивчення та визначення у дітей старшого дошкільного віку тих психолінгвістичних компонентів, які забезпечують нормальне опанування навички читання і порушення яких призводить до виникнення дислексій. Виходячи з вищезазначеного, ми визначили необхідні напрями діагностики. Методику діагностики склали 3 блоки, зміст та наповнення яких розглянемо більш детально.

1 Блок. Дослідження стану сформованості усного мовлення дітей старшого дошкільного віку

Означений блок складається з двох частин: діагностики фонетичної сторони мовлення та діагностики фонематичних процесів.

Дослідження стану фонетичної сторони мовлення:

- перевірку звуковимови у довільному мовленні.
- перевірка звуковимови ізольовано;
- перевірка звуковимови у складах;
- перевірка звуковимови у словах.

Обстеження фонематичних процесів спрямовані на визначення стану сформованості:

- фонематичного сприймання;
- фонематичних уявлень (головною умовою виконання завдань являлося абсолютне виключення артикулювання слів дитиною, а також опори на слухове сприймання. Тобто дитина виконує завдання без проговорювання слів чи то педагогом, чи то самостійно);

- звукового аналізу у зовнішньому плані (виконання завдань з опорою на слухове сприймання, що вимовляння педагогом або дитиною);

- звукового аналізу у внутрішньому плані (виконання завдань без опори на слухове сприймання слова, без будь-якого проговорювання чи то артикулювання, тобто виключно за уявленнями);

- звукового синтезу у внутрішньому плані;

- складового аналізу у зовнішньому плані;

- складового синтезу у зовнішньому плані [1, с. 32].

Розглянемо завдання методики більш детально.

Завдання: перевірка звуковимови ізольовано.

Мета: перевірити звуковимову ізольовано.

Опис завдання: Дитині пропонуються звуки, які вона повинна повторити за педагогом.

Інструкція: Я пропоную тобі погратися зі мною в папужку. Слухай уважно звуки та повторюй їх за мною:

А, п, т, р, о, к, в, г, ф, д, ж, з, ц, ч, е, л, у, й, с, ш, і, щ, б, н, х, й, з, ф, с, л, ш, у, ц, р, т, п, б, з, к, г, м, ж, л, ч.

Завдання: перевірка звуковимови у складах.

Мета: перевірити звуковимову у складах.

Опис завдання: педагог пропонує дитині повторити за ним відкриті, закриті склади та зі збігом приголосних.

Інструкція: я буду називати склади, а ти будеш повторювати їх за мною, як папуга.

Та-да, ма-ба, ва-да, ла-ра, на-да, ка-га, ша-са, за-ца, ча-за, ма-на.

Ам-ан, уш-уж, ес-еж, ак-аг, ід-іт, ох-ог, ац-ач, ав-аф, уб-уп, іс-із.

Сто, вне, кри, мне, ску, бра, ври, мли, сті, тру, пшо, зсу, пра, дзе.

Завдання: виокреми заданий звук на початку слова.

Мета: перевірити звуковимову у словах.

Опис завдання: Педагог пропонує дитині картинки, які вона повинна назвати.

Інструкція: я буду показувати тобі картинки, а ти будеш називати їх.

Слова:

- звук [Р] рак, дуб, кіт, ракета, ваза, ручка, труба, ромашка;



- звук [З] зуб, вівця, дзеркало, зірка, море, зебра, балкон;
- звук [Л] лебідь, мороз, лисиця, двері, лижі, сумка, лось;
- звук [С] сом, морква, пароплав, сонце, хвиля, сова, сон;
- звук [Ц] цап, сніг, цар, пшоно, цукерка, поле, сіль;
- звук [Ш] шапка, руль, школа, бант, ніч, шоколад, цукор;
- звук [Ж] шарф, жаба, вовк, журавель, кит, жук, пантера;
- звук [Х] хокей, шкарпетки, хом'як, папір, лом, хмаринка;
- звук [ДЗ] дзеркало, картопля, дзвоник, дзига, тюльпан;
- звук [ДЖ] джерело, гусінь, джунглі, джміль, бджола, джем.

Завдання: виділити голосний звук серед голосних.

Мета: визначити фонематичне сприймання.

Опис завдання: Дитині пропонуються ланцюжки звуків серед яких необхідно виокремили лише той звук, який заданий педагогом. Якщо дитина чує відповідний звук, то вона плескає в долоні.

Інструкція: я буду називати звуки, а ти будеш плескати в долоні тоді, коли почувеш цей звук «...». Слухай уважно, коли почувеш звук «...» – плескай у долоні.

- Звук [а] серед о, а, і, о, е;
- звук [і] серед и, е, і, и;
- звук [у] серед е, і, у, о;
- звук [е] серед а, е, і, у;
- звук [и] серед о, у, и, а;
- звук [о] серед а, у, о, у, е.

Завдання: виділити голосний звук серед приголосних.

Мета: визначити фонематичне сприймання.

Опис завдання: Дитині пропонуються ланцюжки звуків серед яких необхідно виокремили лише той звук, який заданий педагогом. Якщо дитина чує відповідний звук, то вона плескає в долоні.

Інструкція: я буду називати звуки, а ти будеш плескати в долоні тоді, коли почувеш цей звук «...». Слухай уважно, коли почувеш звук «...» – плескай у долоні.

- звук [а] серед п, ц, а, л, ш, а, ж, л, д, а, л, ж, а, а;
- звук [і] серед т, і, в, х, ч, б, і, п, в, к, і, і, ж, щ, з, і;
- звук [у] серед п, у, б, ц, ш, ж, у, в, л, у, к, ц, ф, у;
- звук [о] серед о, в, ж, о, м, г, о, н, х, б, о, о, т, к, з;
- звук [и] серед и, т, и, в, ф, д, м, т, и, л, б, п, и, к, в;
- звук [е] серед е, к, р, л, т, е, ф, е, б, ц, ж, д, р, е, м.

Завдання: виділити приголосний звук серед голосних.

Мета: визначити фонематичне сприймання.

Опис завдання: Дитині пропонуються ланцюжки звуків серед яких необхідно виокремили лише той звук, який заданий педагогом. Якщо дитина чує відповідний звук, то вона плескає в долоні.

Інструкція: я буду називати звуки, а ти будеш плескати в долоні тоді, коли почувеш цей звук «...». Слухай уважно, коли почувеш звук «...» – плескай у долоні.

- Звук [с] серед и, с, а, е, і, у, с, а, е, і, с, о;
- звук [л] серед а, и, л, е, о, і, л, а, і, у, и, л;
- звук [ш] серед ш, о, у, а, и, ш, е, і, о, ш, и;
- звук [р] серед и, р, а, р, у, і, о, р, а, у, о, р;
- звук [з] серед а, и, з, і, у, з, о, а, і, е, з, у, з;
- звук [к] серед о, к, у, а, к, е, у, і, о, к, и, у;
- звук [ц] серед ц, а, о, и, у, ц, а, у, і, е, ц, а;
- звук [ж] серед а, и, ж, а, о, і, ж, а, у, е, ж, і;
- звук [щ] серед щ, о, а, е, щ, і, щ, и, а, і, е;
- звук [ч] серед и, о, е, ч, у, а, ч, у, і, у, ч, а;
- звук [г] серед г, а, е, і, у, о, г, а, у, и, е, и, г.

Завдання: виділити приголосний звук серед приголосних (далекими за акустико-артикуляційними ознаками, а потім - близькими).

Мета: визначити фонематичне сприймання.

Опис завдання: Дитині пропонуються ланцюжки звуків серед яких необхідно виокремили лише той звук, який заданий педагогом. Якщо дитина чує відповідний звук, то вона плескає в долоні.

Інструкція: я буду називати звуки, а ти будеш плескати в долоні тоді, коли почувеш цей звук «...». Слухай уважно, коли почувеш звук «...» – плескай у долоні.

- звук [д] серед д, м, з, с, п;
- звук [т] серед в, л, т, ж, д;
- звук [з] серед ф, ш, з, ч, н;
- звук [с] серед с, ц, п, л, х;
- звук [ц] серед г, б, з, ч, ц;
- звук [л] серед г, л, в, т, з;
- звук [н] серед ж, л, м, н, б;
- звук [р] серед з, ф, д, щ, р;
- звук [ш] серед с, т, п, щ, х;
- звук [г] серед б, ц, х, л, г;
- звук [к] серед к, т, м, л, в;

Завдання: визначення на слух слів-паронімів.

Мета: визначити фонематичне сприймання.

Опис завдання: Дитині пропонуються пари картинок, назви яких дібрано так, щоб слова різнилися лише одним звуком (кожна пара слів промовляється педагогом декілька раз).

Інструкція: я буду називати слова, а ти – показувати те, що я називаю на картинці. Подивись уважно на картинки та покажи, де...?

- ЗУБ – ДУБ
- КИТ — КІТ
- СИН — СОН
- МИЛО — МИЛА
- КОСА – КОЗА
- СЕЛО — САЛО
- ГОРОХ — ГОРІХ
- РУЧКА — РІЧКА
- БУЛКА — БІЛКА
- ШАШКИ — ШИШКИ
- ЛІЙКА — ЛАЙКА

Завдання: дібрати слова на заданий звук з-поміж різноманітних малюнків.

Мета: визначити фонематичне уявлення.

Опис завдання: Дитині пропонується потяг, у кожному вагончику якого їдуть звуки. Дитині необхідно відповідно до кожного звуку розкласти по вагончиках картинки.

Інструкція: Перед нами 2 потяги, у вагончиках першого потягу їдуть слова зі звуком «З», а у вагончиках другого – із звуком «С». Розклади картинки в потрібні потяги (аналогічно на звуки з-с, с-ш, р-л, в-ф, б-п, ч-ц, щ-ч, ж-ш, з-ш, с-с', л-л', м-н) для виконання пропонується серія спеціально дібраних картинок із заданими звуками у різних позиціях.

Завдання: дібрати слова на заданий звук.

Мета: визначити фонематичне уявлення.

Опис завдання: Дитині необхідно пригадати слова які починаються на заданий звук.

Інструкція: добери слова у яких живе літера Н, Р, Л, С, Ш, З, Ц, К, Ч, Х.

Завдання: проаналізувати звуковий склад слів, визначити кількість голосних звуків у слові.

Мета: визначення фонематичного аналізу у зовнішньому плані.

Опис завдання: Педагог проговорює слова, а дитині необхідно викласти ту кількість кружечків, скільки голосних звуків у слові.

Інструкція: визнач скільки голосних звуків у слові.

Слова: рік, сова, білка, літо, заметіль, береза, прапор (слова називає педагог).

Завдання: проаналізувати звуковий склад слів, визначити кількість приголосних звуків у слові.

Мета: визначити фонематичний аналіз у зовнішньому плані (потім у внутрішньому плані).

Опис завдання: Педагог проговорює слова, а дитині необхідно викласти ту кількість кружечків, скільки приголосних звуків у слові.

Інструкція: визнач скільки приголосних звуків у слові.

Слова: лак, мак, слива, яблуна, сніг, варення, цукор, хамелеон, річка, лось. (слова називає педагог).

Завдання: проаналізувати звуковий склад слів, назвати перший (останній) звук у слові.

Мета: визначити звуковий аналіз у внутрішньому плані

Опис завдання: Педагог називає слова, а дитині необхідно назвати перший звук слова, якщо дитина називає звук правильно, то отримує зелену фішку, а якщо ні – червону.

Інструкція: назви перший звук у слові.

Слова: лисиця, телефон, бегемот, палець, баклажан, часник, гарбуз (слова пропонується у вигляді відповідних картинок та не озвучуються ані педагогом, ані дитиною).

Завдання: скласти зі звуків слова, поєднавши їх між собою та встановивши правильну послідовність.

Мета: визначити звуковий синтез у зовнішньому плані.

Опис завдання: Дитині зі звуків потрібно скласти слова.

Інструкція: Звуки «переплутались», потрібно з них зібрати правильно слова, (для виконання завдання додатково пропонується картинки, з метою полегшення актуалізації слів).

Звуки:

О С А (оса)

Л Е В (лев)

Л О З А (лоза)

М У Х А (муха)

Г О Р І Х (горіх)

К А В У Н (кавун)

С О Б А К А (собака)

М О Р К В А (морква)

О Л І В Е Ц Ь (олівець)

(звуки називає педагог).

Завдання: знайти потрібний звук та вставити замість пропуску в слово.

Мета: визначити звуковий синтез у зовнішньому плані.

Опис завдання: Дитині пропонується розрізна азбука і їй потрібно знайти правильний звук, вставити в слово та прочитати слово (за умов знання дитиною букв та наявності початкової навички читання).

Інструкція: у наших словах Звукоід поцупив перші звуки і для того, щоб нам зрозуміти, що це за слово, потрібно вставити правильний звук і прочитати слово.

_іс (ніс)

_ічка (річка)

_уравель (журавель)

_ітер (вітер)

_астух (пастух)

_ом (лом)

_лівець (олівець)

_арс (барс)

_роянда (троянда)

_овобудова (новобудова)

_ерепаха (черепаха)

_ходи (сходи)

_околад (шоколад).

Завдання: скласти із букв слова, поєднавши їх між собою та встановити правильну послідовність.

Мета: визначити звуковий синтез у внутрішньому плані.

Опис завдання: За допомогою розрізної азбуки дитині необхідно скласти слова.

Інструкція: Звуки «переплутались», треба їх зібрати правильно, і з них вийде слово (для виконання завдання додатково пропонуються картинки, з метою полегшення актуалізації слів).

Букви:

В Ж У (вуж)

О Г Л (гол)

У К А Щ (шука)

Л Ь О С (лось)

О Ж Л А К (ложка)

Ш Ш К А И (шишка)

А К І Ь Н М (камінь)

В О Т А О Р (ворота)

Е В Д М І Ь Д (ведмідь)

Блок 2. Дослідження зорових функцій та операцій дітей старшого дошкільного віку.

Обстеження зорових функцій складається із:

- визначення якості зорового сприймання дітей;
- визначення стану зорової уваги, стійкістю утримання та концентрації;
- визначення зорової пам'яті;
- визначення зорового контролю.

Для діагностики вище зазначених функцій та операцій ми добрали класичні завдання із загальноприйнятих методик та за необхідності модифікували деякі з них.

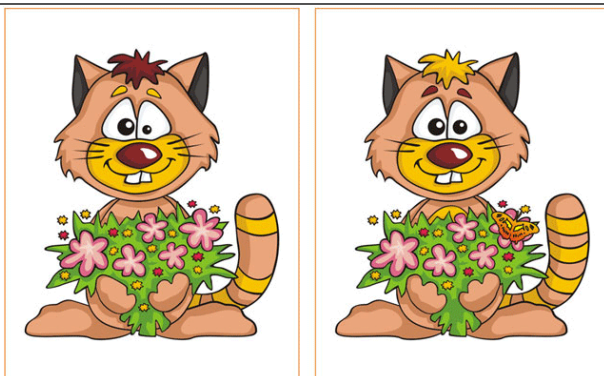
Розглянемо завдання другого блоку більш детально.

Завдання: знайти відмінності між двома однаковими зображеннями.

Мета: визначити стан зорової уваги.

Опис завдання: Дитина отримує два однакові зображення, на яких потрібно знайти усі відмінності.

Інструкція: Подивись уважно на зображення, чим вони одне від одного відрізняються? Тепер давай знайдемо всі відмінності між цими зображеннями.

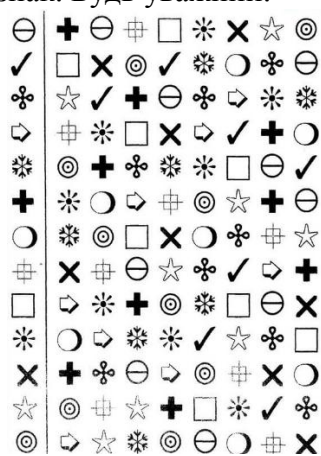


Завдання: знайти та закреслити за 60 секунд у таблиці значки.

Мета: визначити стійкість та концентрацію уваги на матеріалі.

Опис завдання: дитині пропонується таблиця зі значками, їй необхідно у кожному рядочку знайти та закреслити свій.

Інструкція: Подивись уважно зображення, тобі необхідно в кожному рядочку закресли свій знак. Будь уважний.

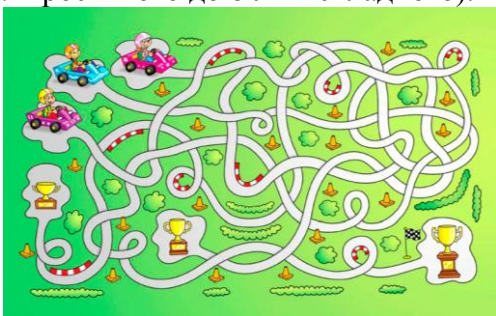


Завдання: знайти правильний вихід з лабіринту очима.

Мета: визначити стійкість, утримання та концентрацію зорової уваги.

Опис завдання: Дитині пропонується зображення лабіринту, який має декілька виходів. Дитина має знайти правильний вихід з лабіринту прокласти маршрут очима, при цьому утримувати увагу на доріжці.

Інструкція: Подивись уважно на картинку, потрібно знайти вихід з лабіринту, прокласти шлях. Слідкуй лише очима (пропонується декілька варіантів лабіринту відповідно від найпростішого до більш складного).



Завдання: запам'ятати предмети не пов'язаних між собою.

Мета: визначити зорову пам'ять.

Опис завдання: Дитині пропонується десять зображення, які необхідно запам'ятати та відтворити назви предметів логічно не пов'язаних між собою через 10-15 секунд. Потім перевіряється ще раз через 30 хвилин, якщо дитини запам'ятала 10-8 слів – відмінно, 7-5 слів – добре. Якщо показник нижче, то зорова пам'ять розвинене не достатньо.

Інструкція: Подивись уважно на картинку, запам'ятай їх. Назви, які зображення ти запам'ятав?

Дитині пропонуються зображення ківі, корабель, горіх, пінгвін, м'яч, парасолька, шишка, стіл, орел, холодильник.

Блок 3. Дослідження рівня розвитку слухових функцій та операцій дітей старшого дошкільного віку

- визначення сприймання та уваги;
- визначення слухової пам'яті;
- визначення слухового контролю.

Завдання: відтворити прості ритмічні рухи.

Мета: визначити слухову увагу.

Опис завдання: Дитина отримує барабанну паличку та повинна повторити ритмічні постукування за педагогом.

Інструкція: Уважно послухай ритм звуків та повтори.

--

Завдання: запам'ятати якомога більше слів.

Мета: визначити слухову пам'ять.

Опис завдання: Педагог проговорює слова, які тематично пов'язані між собою, а дитина повинна послухати та відтворити ті слова, які запам'ятала, в будь-якому порядку.

Інструкція: Я буду говорити тобі слова, а ти слухай їх уважно і постарайся запам'ятати. Повтори слова, які запам'ятав(ла), в будь-якому порядку.

Слова: лев, вовк, ведмідь, слон, заєць, кабан, лисиця, зебра.

Завдання: визначити правильність вимовлення почутих звуків у словах.

Опис завдання: Педагог промовляє слова деякі правильно, а деякі навмисно – спотворено. Дитині необхідно уважно слухати та в разі неправильного звучання слова - виправляти вимову педагога.

Мета: визначити слуховий контроль.

Інструкція: Послухай уважно слова, якщо почувеш, що я вимовляю неправильно слово, то виправ мене (слова спеціально вимовляються правильно та спотворено).

Слова: ластівка, кіжка, телефон, хмаринка, вубка, зуб, мороз, поле, комал, іграшка, палець, шупка, місто, ялинка, либа, вампа, ручка, книга.

Таким чином, дослідження психічних функцій та операцій, запропоноване у вищезазначеній методиці, дасть змогу детально діагностувати та виявити своєрідність формування компонентів психолінгвістичної структури читання у старших дошкільників фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення. На нашу думку, методика, яка буде базуватися на корегуванні недостатньо сформованих функцій та операцій буде високоефективною та сприятиме пропедевтиці та корекції порушення навички читання у дітей старшого дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення.

Джерела та література

1. Ільяна В.М. Виявлення своєрідності формування компонентів психолінгвістичної структури читання у старших дошкільників з порушеннями мовленнєвого розвитку / В.М. Ільяна // Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. – 2013. – № 3. – С. 30–37.
2. Ільяна В.М. Реалізація психолінгвістичного підходу до розробки підручника «Читанка» для школярів з тяжкими порушеннями мовлення / В.М. Ільяна, О.О. Аркадьєва // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – Вип. 17. – С. 143–150.
3. Павленко Р.В. Дитяча психологія 2-ге видання. / Р.В.Павленко, О.П. Цигипало // Академвидав. – Київ. – 2015. – 400с.

4. Рібцун Ю.В. Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : навч.-метод. посіб. / Ю. В. Рібцун. – Київ, 2014. – 238 с.

References

1. Iliana V.M. Vyivlennia svoieridnosti formuvannia komponentiv psykholinhvistychnoi struktury chytannia u starshykh doshkilnykiv z porushenniamy movlennievoho rozvytku / V.M. Iliana // Defektolohiia. Osoblyva dytyna: navchannia ta vykhovannia. – 2013. – № 3. – S. 30–37.
2. Iliana V.M. Realizatsiia psykholinhvistychnoho pidkholu do rozrobky pidruchnyka «Chytanka» dlia shkoliariv z tiazhkymu porushenniamy movlennia / V.M. Iliana, O.O. Arkadiieva // Problemy suchasnoho pidruchnyka : zb. nauk. prats / [red. kol. ; holov. red. – O. M. Topuzov]. – Kyiv : Pedahohichna dumka, 2016. – Vyp. 17. – S. 143–150.
3. Pavlenko R.V. Dytiacha psykholohiia 2-he vydannia. / R.V.Pavlenko, O.P. Tsyhypalo // Akademvydav. – Kyiv. – 2015. – 400s.
4. Ribtsun Yu.V. Doshkilniatko: korektsiino-rozvyvalna ta navchalno-vykhovna robota z ditmy z fonetyko-fonematychnym nedorozvytkom movlennia : navch.-metod. posib. / Yu. V. Ribtsun. – Kyiv, 2014. – 238 s.

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2019 р.

УДК 37.013 : 376

ОСОБЛИВОСТІ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ДИЗОНТОГЕНЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ

Наталія Лопатинська

кандидат педагогічних наук,

Хортицька національна академія, Україна

DOI: <https://doi.org/10.29038/2415-8143-2019-02-113-126>

У статті розкрито нейропсихологічний аспект забезпечення комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку із різними типами мовленнєвого дизонтогенезу. **Актуальність теми дослідження** обумовлена складною нейропсихологічною структурою порушень комунікативно-мовленнєвої діяльності та практичною значущістю дослідження, яка полягає в реалізації системного та комплексного підходу до методики діагностики стану нейропсихологічного забезпечення комунікативно-мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку із різними типами мовленнєвого дизонтогенезу. **Мета дослідження:** у статті здійснено спробу встановити механізми порушення комунікативно-мовленнєвої діяльності та порушень внутріфункціональних і міжфункціональних зв'язків. У статті розкрито стан сформованості: міжпівкульної асиметрії та взаємодії, сенсомоторної інтеграції і сенсомоторної модуляції, функціональних блоків головного мозку; висвітлено особливості прояву стереотипної поведінки, механізми порушень комунікативно-мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку із різними типами мовленнєвого дизонтогенезу. Проведений синдромний аналіз порушень комунікативно-мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку із різними типами мовленнєвого дизонтогенезу дозволив розкрити сутність неспроможності дефіцитарних ланок психічної діяльності, які беруть активну участь у комунікативно-мовленнєвому розвитку дітей. Отримані **результати** засвідчують незрілість мозкової організації через обтяження біосоціальними патогенними факторами під час розвитку центральної нервової системи та демонструють типові ознаки сформованості у дітей із різними типами мовленнєвого дизонтогенезу сенсорно-інтегральних функцій головного мозку. Результати емпіричного дослідження можуть бути використані при розробці нових підходів до нейрологокорекції комунікативно-мовленнєвої діяльності.

Ключові слова: комунікативно-мовленнєва діяльність, дизонтогенез, діти дошкільного віку, нейропсихологічне забезпечення.

Вступ. Загальновідомим та доведеним є той факт, що комунікативно-мовленнєва діяльність є базою для соціальної взаємодії, регулятором поведінки особистості в соціумі та одним із факторів, що забезпечує її когнітивний та емоційний розвиток. Знання мозкової організації вищих психічних функцій, в тому числі й комунікативно-мовленнєвої діяльності, та їх порушення забезпечать точність відокремлення дітей із класичними фокальними